

Een 'buitenstaander' over de vakbeweging

Het is één wereld of geen wereld

Naar mijn mening zijn vakbonden sociale bewegingen die op basis van solidariteit de belangen behartigen van groepen mensen die betaalde arbeid verrichten of daarvan uitgesloten zijn. Deze behartiging van belangen houdt in dat vakbonden op zoek gaan naar zingevingen voor de samenleving waarin ze operationeel zijn.

VAKBONDEN HEBBEN NIET de wind mee in deze tijden. In het informatietijdperk pleegt de technologie een forse aanslag op de vertrouwde begrippen van tijd en ruimte. Economie is wereldomvattend. Beeldschermen overbruggen de ruimte. Communicatie kan optimaal geregeld worden. Het is mogelijk geworden arbeid in het eigen huis te verrichten. Het proces van privatisering verloopt ingrijpend. We kunnen ons toegang verschaffen tot bibliotheken elders in de wereld. We communiceren rechtstreeks met elkaar en behoeven niet meer naar de brievenbus te lopen. TV en video verschaffen alle vormen van vermaak aan huis. De mens trekt zich terug in de priveerimte. Het leven in de openbare ruimte verliest aan aantrekkelijkheid. Deze terugtrekking op zichzelf brengt behoefte aan veiligheid met zich mee. Politie en veiligheidsdiensten moeten deze veiligheid garanderen.

Fundamentalisme

De economie wordt op wereldniveau georganiseerd. Er worden strategieën ontwikkeld arbeid zo goedkoop mogelijk, zo flexibel en zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. Er wordt nu zelfs soms al rekening gehouden met milieueisen, hoewel het streven naar winst nog steeds gesjoemel met zich meebrengt. Nationale overheden krijgen steeds minder greep op de globalisering van de economie. In de politiek holt men achter de feiten aan. Vakbonden staan voor gigantische uitdagingen. Als ze er niet in slagen binnen de noodzakelijke zingeving relevante waarden en normen te ontwikkelen, kunnen ze rekenen op een fors debakel. Allereerst zal het begrip solidariteit scherper geformuleerd moeten worden. Geldt solidariteit alleen voor de eigen kring? Of houden wij ook rekening met de groepen van mensen die

op drift raken, omdat ze in beweging komen in de richting van steden en landen waar ze meer toekomstmogelijkheden verwachten (het rondzwervend Europese proletariaat, de illegalen, de vluchtelingen, de migranten enzovoort)? Wie solidariteit in eigen kring hooghoudt, zal op den duur anderen daarvan uitsluiten. Een gulden is maar eenmaal uit te geven. In eigen kring lukt dat gemakkelijker. Konkreet betekent dit dat een vakbond die zich openstelt ten opzichte van migranten, illegalen en vluchtelingen daarvoor een prijs zal moeten betalen. Dat gaat ten koste van de interne solidariteit die het begin is van een bedenkelijke vorm van fundamentalisme. De waarden in eigen kring worden beschermd tegen de boze wereld waar te veel mensen opduiken die onze portemonnee bedreigen. We zullen dus straks nog gaan beleven dat Bolkestein en zijn vrienden vakbondsleden winnen, omdat ze afscherming en bescherming van de priveerimte beloven en waarmaken.

Uitgesloten

Vakbonden zullen dus eerst moeten vaststellen wie tot de kring van de rechthebbenden in de eigen gelederen behoort. Solidariteit die zich wil onttrekken aan elke vorm van fundamentalisme zal zich lokaal, nationaal en internationaal verbinden aan andere groepen. Mensen mogen niet worden uitgesloten. We laten deze mensen ook niet rondzwerven door onze openbare ruimte. Het is één wereld of geen wereld. Overal in de kapitalistische wereld treffen we in grote steden een onderklasse aan van mensen die uitgesloten zijn en die hun overlevingskansen beproeven in de sektor van de informele economie. Deze sektor omvat het grijze circuit (bijklassen, extratje verdienen, zwart werken enzovoort) en het zwarte circuit (de criminele sektor van de drugshandel). Het gevaar bestaat nu dat vakbonden zich verzetten tegen de informele economie en zich terugtrekken in de goed georganiseerde formele economie.

Zij zullen dan ongewild bijdragen aan de verscherping van de tegenstellingen in de samenleving. De complicatie is dat de scheiding tussen arm en rijk niet samenvalt met de scheiding tussen formele en informele economie. In de sektor van de formele economie kan iemand zijn werk verliezen, omdat zijn baas het werk elders goedkoper laat verrichten. In de informele sektor valt door sommige gelukzoekers goud te verdienen.

Van onderop

In het huidige stadium kunnen wij niet de globalisering van de economie stopzetten, wij kunnen ook niet de macht van nationale overheden versterken. Het enige dat we kunnen doen, is op lokaal nivo de krachten zodanig bundelen dat op basis van rechtvaardigheid solidariteit wordt nagestreefd met alle mensen die willen participeren in betaalde arbeid. Dat moet gelijktijdig in samenhang geschieden met vakbonden elders (globalisering van vakbondsbelangen). Dat brengt wel spanningen met zich mee. Er zal namelijk gedeeld moeten worden in het lenigen van de zorg. Stromen van migranten en vluchtelingen zullen zodanig geleid moeten worden dat zij enerzijds tot hun recht komen en anderzijds door te grote aantallen niet op bepaalde lokaties hun toekomst afkalven. Dat wordt een zwaar gevecht in een wereld waar aan de ene kant de internationale bedrijven behendig hun pingpongspel spelen en hun productie en winsten veiligstellen, maar waar aan de andere kant vakbonden op lokaal nivo de rechten van mensen moeten bevechten. Van een beweging als Greenpeace kunnen we leren dat acties op lokaal nivo binnen een internationale kontekst grote bedrijven op de knieën kunnen krijgen.

Wie droomt van een samenleving waar mensen niet meer gedumpt kunnen worden, zal solidariteit zo invullen dat er geen mensen zijn die daarvan worden uitgesloten. Ik besef al te goed dat dit niet met schone handen zal geschieden. Er zullen wel eens afwegingen gemaakt moeten worden die geen schoonheidsprijs verdienen. Maar wie een ethiek van mensenrechten wil ontwikkelen, zal nooit berusten in het maken van vuile handen. Meer dan ooit geldt: proletariërs van alle landen en kulturen, verenigt u! Alleen voor vakbonden die extern solidariteit betrachten, is er een toekomst. Vakbonden die verworden tot fundamentalistische gezelschapjes mogen wat mij betreft opgeheven worden. Ik hoop van harte dat vakbondsleden goed doordrongen zijn van Bolkesteins fundamentalisme (minder Turken, minder vluchtelingen, minder illegalen, alles voor ons eigen land).

*Hans Visser
(Stichting voor kerkelijke sociale arbeid)*